

Ivo Glavaš
Ana Karadole
Josip Pavić

O Tvrđavi Barone iznad Šibenika

Ivo Glavaš
ivo.glavas@si.htnet.hr

Ana Karadole
akaradole@gmail.com

Josip Pavić
Javna ustanova u kulturi „Tvrđava kulture Šibenik“
josip@tvrđava-kulture.hr

Izvorni znanstveni rad/
Original scientific paper

Primljen/Received: 1. 6. 2018.

UDK
725.96(497.5 Šibenik)
DOI

<http://dx.doi.org/10.17018/portal.2018.4>

SAŽETAK: Tvrđava Barone sagrađena je na položaju Sv. Vid na samom početku Kandijskoga rata 1646. godine, neposredno nakon gradnje Tvrđave sv. Ivana. Sagrađio ju je barun Christoph Martin von Degenfeld, general u mletačkoj službi po kojem je i nazvana. Bila je osnovni dio bastionskog sustava šibenskih fortifikacija 17. stoljeća zajedno sa susjednom, znatno jačom, Tvrđavom sv. Ivana te bastionom Bernardo i bastionom sv. Katarine na istočnom dijelu šibenskih gradskih bedema. Međutim, prvotna tvrđava bila je samo manja utvrda, tj. *ridotto*. To potvrđuju sačuvani literarni, epigrafski i grafički povijesni izvori, kao i sačuvani ostaci arhitekture. *Ridotto del Baron* jedna je u nizu takvih privremenih manjih utvrda šibenskog fortifikacijskog sustava nastalih početkom Kandijskoga rata, ali samo je *ridotto del Baron* ojačan i uzdignut na status tvrđave. To se dogodilo u vrijeme mandata generalnog providura Antonija Bernarda 1659. godine. Razlog što je *ridotto del Baron* postao tvrđava svakako je u njegovu dominantom strateškom položaju nad Šibenikom, na koti koja je tek nešto niža od one na kojoj je Tvrđava sv. Ivana.

KLJUČNE RIJEČI: Tvrđava Barone, barun Degenfeld, položaj Sv. Vid, *ridotto del Baron*, Kandijski rat, Antonio Bernardo

Tvrđava Barone nalazi se sjeveroistočno od šibenske povijesne jezgre i nekadašnjih gradskih bedema. Podignuta je 1646. godine, početkom Kandijskoga rata (1645. – 1669.) kao dio novog, bastionskog sustava obrane Šibenika. Osnovni dio toga sustava u njegovoj razvijenoj fazi, u drugoj polovici 17. stoljeća činile su Tvrđava sv. Ivana i Tvrđava Barone iznad Šibenika te bastion Bernardo i bastion sv. Katarine na istočnom dijelu šibenskih gradskih bedema.¹ Smještena nešto niže od susjedne Tvrđave sv. Ivana, na 90 metara nadmorske visine, Tvrđava Barone kontrolirala je istočne obrambene linije i prilaze gradu te udolinu na sjevernoj strani, danas poznatu kao Šubićevac. Mletačke vlasti su problem uzvisina, koje su sa sjevera kontrolirale Šibenik, u konačnici riješile dvjema tvrđavama (sv. Ivana i Barone), dok su sličan problem u Splitu riješili tvrđavom Gripe.² Danas

sačuvana Tvrđava Barone prostire se na nešto manje od 4000 četvornih metara. Prostorno je raspodijeljena na dva nivoa. Na višem dijelu prema sjeveroistoku nalazili su se glavni obrambeni elementi – dva polubastiona spojena kurtinom. Topništvo postavljeno na polubastione istovremeno je moglo pokrivati prostor unutar kliješta i gađati udaljena brda na kojima bi se utaborio neprijatelj. Na jugozapadnom, nižem dijelu tvrđave, koji je okrenut prema gradskoj jezgri, nalazile su se zgrade za smještaj vojnika i vojne opreme. Tvrđava je na jugoistočnoj strani završavala povećim istakom koji je flankirao desni polubastion, dok lijevi nije bio flankiran, vjerojatno zato što ga je pokrivalo obrambeno topništvo s Tvrđave sv. Ivana.

Tijekom ubrzanog utvrđivanja Šibenika u kolovozu i rujnu 1646. godine, zaštićeno je i brdo koje šibenski

1. Austrijska karta šibenskih fortifikacija iz 1854. godine (preuzeto iz: JOSIP ČUZELA, 2005.)

Austrian map of Šibenik fortifications, 1854 (JOSIP ČUZELA, 2005)

povjesničar Franjo Difnik, izvor iz vremena Kandijskoga rata i gradnje tvrđave, naziva položaj Sv. Vid.³ Drugom šibenskom povjesničaru, don Krsti Stošiću, to je poslužilo kao argument da je na mjestu tvrđave nekad postojala kapela sv. Vida, iako o postojanju kapele nemamo povijesnih zapisa ni arheoloških tragova.⁴ Prema tadašnjoj praksi da se fortifikacije ili dijelovi fortifikacija nazivaju po istaknutim mletačkim vojnim zapovjednicima ili upraviteljima, tvrđava je nazvana Forte Barone, po barunu Christophu Martinu von Degenfeldu, njemačkom plaćeniku koji je u mletačkoj službi bio od 1642. do 1649. godine, u za Šibenik kritičnoj fazi Kandijskoga rata.⁵ Naziv tvrđave Forte Barone nalazi se na gotovo svim poznatim povijesnim prikazima šibenskih fortifikacija.⁶ Tvrđava Barone je do polovice 19. stoljeća napuštena, što je vidljivo na austrijskoj vojnoj karti šibenskih fortifikacija pod nazivom *Situations Plan der geschlossenen Stadt Sebenico sammt Umgebung 1854.* (sl. 1). Na toj karti postoje oznake za bastione na tvrđavama sv. Mihovila i sv. Ivana, od kojih neki postoje uklesani još uvijek pod istim brojem. Jedino na Tvrđavi Barone nema oznaka za bastione, što znači da je ona u to vrijeme već otpisana kao vojni objekt. Dodatni argument za to pružaju i podaci austrijskog časnika i vojnog inženjera Maximiliana de Trauxa potkraj Prve austrijske uprave. U svojevrsnom priručniku za austrijskog nadvojvodu Johanna, napisanom 1805. godine, De Traux potanko opisuje položaj Šibenika i njegove fortifikacije.⁷ Vrlo dobro poznaje povijesne okolnosti u kojima je Tvrđava Barone sagrađena i opisuje ju zajedno s Tvrđavom sv. Ivana. De Traux je vrlo kritičan prema stanju i fortifikacijskoj vrijednosti obiju tvrđava, za koje kaže da su loše građene, a na više mjesta im se ne vide ni grudobrani.⁸ Predlaže da se obje tvrđave ojačaju, što je siguran znak da je tijekom Prve austrijske uprave Tvrđava Barone još smatrana važnim vojnim objektom.⁹ Nešto kasnije, 1818. godine, car Franjo I. piše da je tvrđava ruševna i da nema mnogo zgrada, ali je još uvijek u boljem stanju od eksplozijom oštećene Tvrđave sv. Mihovila.¹⁰

Prva javna dražba na kojoj je tvrđava prodana šibenskoj općini organizirana je 1902. godine, a 1906. općinska uprava nazvala ju je tvrđavom Šubićevac, u čast hrvatske plemićke obitelji Šubić.¹¹ Nekoliko godina poslije, 1912. godine osnovano je društvo „Šubićevac“, za poljepšanje Šibenika koje upravlja tvrđavom, a u to vrijeme na tvrđavi postoji i restoran.¹² Godine 1931. Tvrđava Barone prelazi u državne ruke.¹³ Nakon toga je na njoj probijen novi ulaz u sjeverozapadnom bedemu, preoblikovan je veći dio vanjskih zidova grudobrana tvrđave i sagrađen ugostiteljski objekt na dvije etaže. Tijekom Drugog svjetskog rata uz sjeveroistočni polubastion sagrađen je bunker.

U znanstvenoj literaturi Tvrđavi Barone nije posvećena prevelika pozornost, što treba promatrati i u svjetlu činjenice da o njoj imamo relativno malo podataka u povijesnim izvorima. Andrej Žmegač pisao je o njoj 2009. godine u svojoj monografiji *Bastioni jadranske Hrvatske*, u kontekstu mletačkog fortifikacijskog graditeljstva na istočnoj obali Jadrana 17. stoljeća. Nešto više informacija o tvrđavi moguće je pronaći u knjizi Josipa Čuzele *Šibenski fortifikacijski sustav* iz 2005. godine.¹⁴ Autor u knjizi tvrdi da je Tvrđava Barone tijekom radova stalno dograđivana i ojačavana, što je vjerojatno pokušaj interpretacije podatka Franje Difnika koji piše da je barun Degenfeld tvrđavu započeo, ali je nije dovršio.¹⁵ Vjerojatno zbog djelomice sličnog tlocrta, projektiranje Tvrđave Barone isti je autor izravno pripisao Antoniju Leniju, graditelju Tvrđave sv. Ivana, o čemu ne postoje podaci u povijesnim izvorima. Kako ćemo poslije vidjeti, ključne informacije o fazama gradnje Tvrđave Barone poznate su još potkraj 19. stoljeća Galvaniju,¹⁶ a prenosi ih u svojem rukopisu i Stošić.¹⁷

Tvrđava Barone obnovljena je i svečano otvorena početkom 2016. godine, nakon zahvata koji je počeo u kasnu jesen 2014. godine. Premda je plan arheološkog iskapanja na prostoru Tvrđave Barone uključivao tek nekoliko sondi, pokazalo se da je, s obzirom na nalaze arhitekture, nužno provesti znatno šira iskapanja koja su otkrila ranije faze tvrđave, što je i povod ovome radu.¹⁸

Povijesni podaci o Tvrđavi Barone – faze razvoja

Povijesne izvore koji govore o gradnji Tvrđave Barone možemo podijeliti na literarne, epigrafske i grafičke. Svaka od tih skupina izvora na svoj način govori o fazama razvoja tvrđave, što do sada nije bilo uočeno ni dovoljno razjašnjeno. Početak izgradnje Tvrđave Barone jasno je određen rečenicom u radu Franje Difnika: da je barun Degenfeld „preuzeo dužnost da brani položaj sv. Vid, gdje je bio započeo, ali nije dovršio, gradnju tvrđave, poslije nazvanu Barun, a grof Scoto položaj sv. Ivan, gdje je već bila dovršena tvrđava i spremna za obranu.“¹⁹ Kako iz istog izvora znamo da je gradnja Tvrđave sv. Ivana počela u velikoj žurbi u očekivanju osmanskog napada početkom

Kandijskoga rata, 1. kolovoza 1646., i završila za manje od dva mjeseca, položaj Sv. Vid na kojem će nastati Tvrđava Barone nedvojbeno je utvrđen nakon gradnje Tvrđave sv. Ivana.²⁰

S Tvrđave Barone sačuvan je dio natpisa generalnog providura Antonija Bernarda (1656. – 1660.) koji je, prema Galvaniju, stajao iznad ulaznih vrata tvrđave, koja su već u njegovo vrijeme srušena.²¹ Natpis glasi:

VALIDISSIMUS HOC IN HOSTES
MUNIMENTUM AMPLIUS TUTIUSQUE
REDDERE SEDULO CURAVIT
PRAESTANTISSIMUS PROVINCIAE PRAESES
ANTON. BERNARD. D. MARCI PROCUR.
ANNO SALUTIS MDCLIX
BELLI VERO XV

Galvani o postojanju natpisa iznad porušenih ulaznih vrata u Tvrđavu Barone govori u prošlom vremenu, što znači da je natpis pao pri urušavanju dijelova vrata. Don Krsto Stošić je, kako piše, našao polovicu tog natpisa i 1932. godine premjestio ga u novoosnovani gradski muzej u Šibeniku.²² Dio natpisa koji postoji u Muzeju grada Šibenika otprilike je jedna trećina cijelog natpisa (sl. 2). S obzirom na Galvanijevu općenitu točnost u prepisivanju srednjovjekovnih i novovjekovnih natpisa u Šibeniku, možemo s velikom sigurnošću držati njegov prijepis autentičnim.²³ Tekst i raspored brazda na sačuvanom dijelu natpisa savršeno odgovaraju Galvanijevu prijepisu. Iz teksta natpisa se jasno čita da je providur Bernardo tvrđavu ojačao i učinio sigurnijom 1659. godine u petnaestoj godini Kandijskoga rata. Stošić je ispravno pročitao natpis providura Bernarda, ali nije komentirao njegovo značenje u kontekstu postojanja više faza tvrđave. Začudo, na natpis se u novije vrijeme potpuno zaboravilo, tako da u Čuzelinu opisu i valorizaciji Tvrđave Barone o njemu nema ni riječi.²⁴ Akcija providura Antonija Bernarda na Tvrđavi Barone nije nikakav izuzetak u Dalmaciji, jer je on za svojega dugog providurskog mandata najviše nastojao na utvrđivanju dalmatinskih gradova.²⁵ U Šibeniku je u njegovo vrijeme znatno ojačana Tvrđava sv. Ivana, sagrađena su dva nova bastiona na istočnom dijelu gradskog bedema i podignut bedem u gradskom predjelu Crnica.²⁶

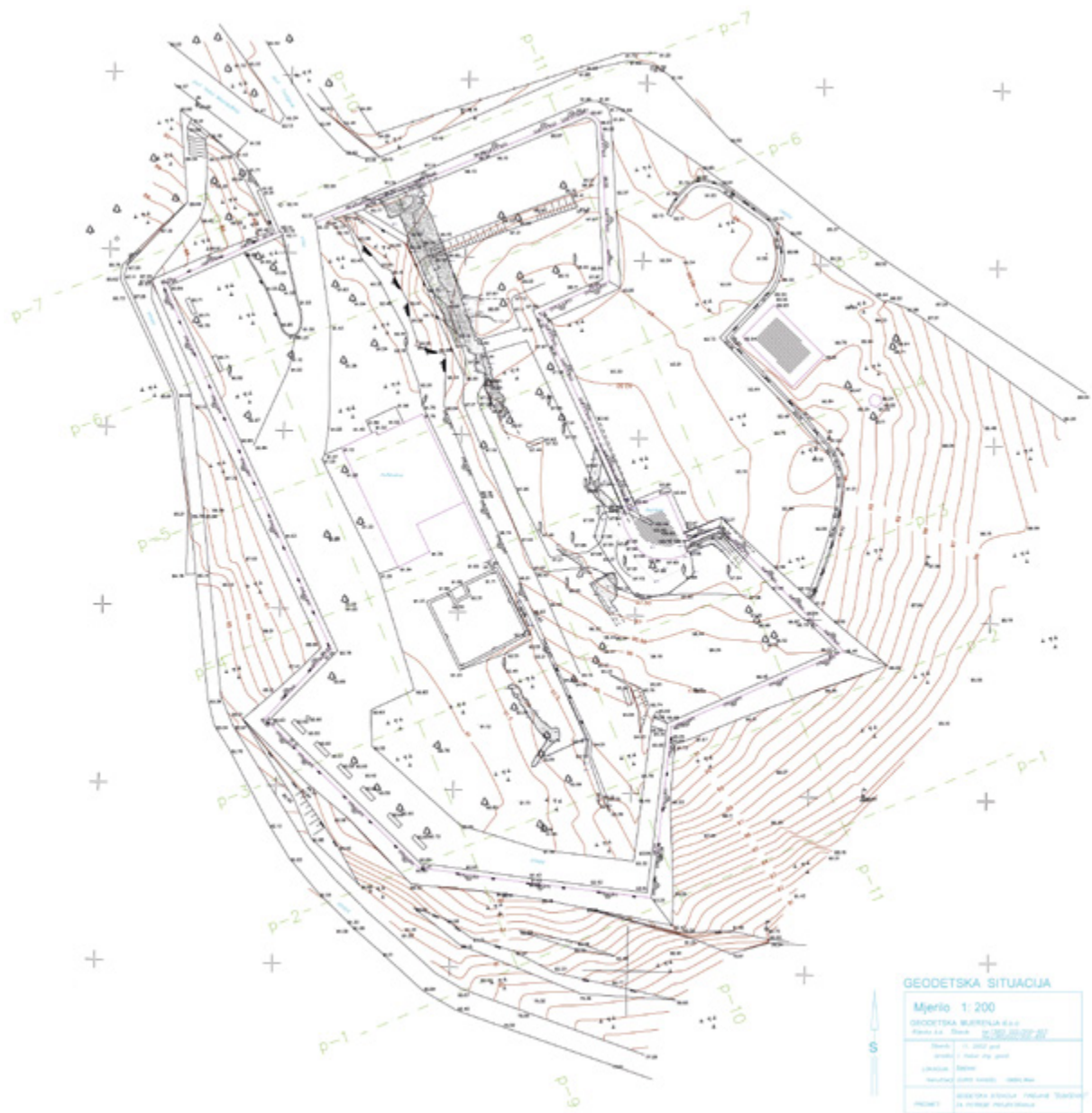
Čini se da su radovi providura Bernarda na Tvrđavi Barone, s obzirom na ostale njegove zahvate u Dalmaciji, vjerojatno dali konačan oblik samoj tvrđavi. Naime, u povijesnim izvorima Tvrđava Barone se u najranije vrijeme naziva samo *ridotto*, što znači da se radi o manjoj utvrdi, koja nema karakteristike prave tvrđave.²⁷ Žmegač je prvi upozorio na taj važni detalj u monografiji o bastionima jadranske Hrvatske, ali nije razradio tu temu.²⁸ Nekoliko grafičkih prikaza šibenskih utvrda zorno nam pokazuje da je Tvrđava Barone u početku bila tzv. *ridotto*, tako da s punim pravom možemo pretpostavljati da je tek u vrijeme

2. Sačuvani dio natpisa providura Antonija Bernarda s Tvrđave Barone (fototeka Muzeja grada Šibenika)

Preserved part of the inscription of Governor-general Antonio Bernardo from the Barone Fortress (Šibenik City Museum Photo Archives)

providura Antonija Bernarda dobila svoj puni današnji oblik. Tragove ranije utvrde (*ridotta*), kako ćemo poslije vidjeti, pronašli smo i u arheološkim iskapanjima. Tako se na donedavno nepoznatom prikazu Šibenika iz biblioteke Marciana iz vremena prvog osmanskog napada 1646. godine, autora nizozemskog inženjera u mletačkoj službi Giovannija di Namura, buduća tvrđava zove samo *redoutta* i ima posve drugačiji oblik od onog koji vidimo danas.²⁹ Giovanni di Namur dobro je poznao situaciju u Šibeniku jer, prema pisanju Franje Difnika, i sam sudjelovao u radovima na Tvrđavi sv. Ivana.³⁰ Na drugoj, također donedavno nepoznatoj karti šibenskih fortifikacija iz zbirke mapa gradske biblioteke u Trevisu (a također pokazuje situaciju stanja šibenskih fortifikacija početkom Kandijskoga rata), za poziciju na kojoj će se nalaziti Tvrđava Barone piše *redotta del Baron*.³¹ U dosad nepoznatoj Coronellijevoj grafičkoj mapi iz biblioteke Marciana u Veneciji nalazi se crtež, ali i tekstualni opis, Tvrđave Barone.³² U tekstu piše da je tvrđava nazvana po barunu Degenfeldu, a u posljednjem odlomku teksta stoji: *Nel suo principio pure ristretto s'attrovava che nel progresso del tempo nella forma ch'è il presente Dissegno dimostra rimase*. Vincenzo Coronelli rođen je u Veneciji 1650. godine. Njegove grafičke mape sastavljane su tek od posljednjih desetljeća 17. stoljeća. On je dobro poznao dalmatinske tvrđave, a crtež Tvrđave Barone

3. Nacrt nalaza arhitekture na Tvrđavi Barone (arhiva Muzeja grada Šibenika)
 Drawing of the excavated architecture at the Barone Fortress (Šibenik City Museum Archives)

vjerno odražava njezin današnji tlocrt.³³ Stoga treba uzimati vrlo ozbiljno njegove riječi da je Tvrđava Barone u početku bila veoma skućena, te je s vremenom je postala onakva kakvom je crta. Sertonaco Anticano kad opisuje položaj i fortifikacije Šibenika piše: *...e in disparte un'altro picciol forte, chiamato il Ridotto del Barone di Degefelt, da lui fabricato ed un' altro simile dell' Ingegner Magli.*³⁴ Kako vidimo, Anticano u nastavku teksta spominje i drugi *ridotto* koji je sagradio inženjer Alessandro Magli.³⁵ On je bio kratko u vojnoj upotrebi i danas nisu vidljivi njegovi ostaci. U svojem pismu mletačkom Senatu od 4. rujna 1646. godine, izvanredni providur za Šibenik Alvise Malipiero kaže da nastavlja ojačavati oba *ridotta*: *non manchemo di continuo a perfezionare due redotti che da questi Ingegneri sono*

*stati conosciuti necessarissimi impregando nella fabriche de medesimi le militie.*³⁶

Na grafičkim prikazima Šibenika i njegovih fortifikacija, osim gornja dva *ridotta*, spominje ih se još niz, ali samo je *ridotto del Baron* u kasnijoj fazi Kandijskoga rata pretvoren u pravu tvrđavu.³⁷ S obzirom na natpis providura Antonija Bernarda i vrlo precizan opis Vincenza Coronellija, jasno je da se to dogodilo za providurova mandata u Dalmaciji. Postojeći povijesni izvori ne upućuju na neko drugo vrijeme između početka Kandijskoga rata, kad je *ridotto del Baron* nastao, i mandata providura Bernarda, u kojem je *ridotto* mogao biti uzdignut na status tvrđave (*forte del Baron*). Razlog što je *ridotto del Baron* postao tvrđava, a nije ostao u statusu manje utvrde, svakako je u njegovu

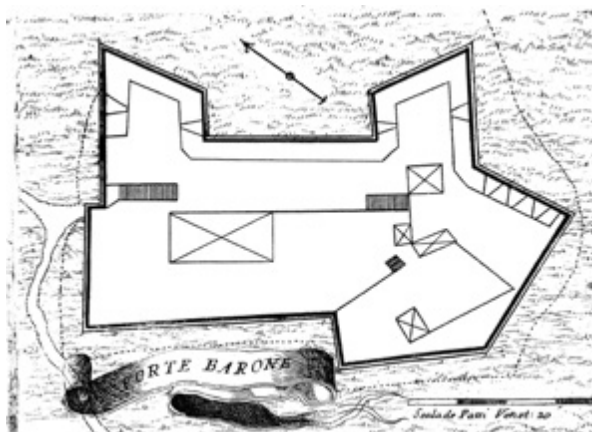
dominantom strateškom položaju nad Šibenikom, na koti koja je tek nešto niža od one na kojoj je Tvrđava sv. Ivana.³⁸

Ridotto del Baron prema rezultatima arheološkog iskapanja

S obzirom na tada poznatu i dostupnu literaturu, arheološko iskapanje na Tvrđavi Barone trebalo je biti samo sondažnog karaktera. Arheološka istraživanja na tvrđavi provodio je Muzej grada Šibenika. Međutim, već početnim iskapanjem na sjeveroistočnom višem dijelu tvrđave pronađen je ostatak obrambenog bedema sa šetnicom koji je u kontinuitetu sačuvan od unutarnjeg dijela sjeverozapadne kurtine sve do gotovo polovice širine sjeveroistočne kurtine (sl. 4). Na polovici ostatka tog bedema, ukoso prema spoju sjevernog polubastiona i kurtine, pronađeni su ostaci još jednog obrambenog zida. Upravo na spoju tih dvaju zidova vide se tragovi habanja kamene mase u podnožju, što je znak da je to nekad bila vanjska crta tvrđave. To su ujedno jedini veći ostaci arhitekture na tvrđavi. Ostale pronađene fragmente zidova nije bilo moguće interpretirati, ni kao obrambene bedeme ni kao ostatke temelja objekata na tvrđavi (sl. 3). Na tvrđavi su nesumnjivo trebali postojati različiti vojni objekti za smještaj zapovjednika i posade te hrane, oružja, streljiva i posebno osigurano skladište baruta. Ti objekti prikazani su već na prvom poznatom grafičkom prikazu tvrđave u novoj prostornoj formi, nepoznatog autora iz 1659. – 1662. godine. Car Franjo I. u svojim putnim bilješkama iz 1818. godine komentira da je na Tvrđavi Barone mali broj vojnih objekata (sl. 5).³⁹ Ostaci bedema sa šetnicom nisu bili izgrađeni tako da je bilo zemljane ispune (*terrapieno*), kako je to uobičajeno u bastionskoj gradnji, makar to načelo nije uvijek lako slijediti kad je riječ o krševitom dalmatinskom terenu. Naime, treba zamisliti da je Tvrđava Barone postavljena na brdu koje ima svoju konfiguraciju i različite visinske kote. Konfiguracija terena je korištena u potpunosti za gradnju tvrđave, a na mjestima gdje je to bilo potrebno ispunjena je zemljom, sitnim i krupnim kamenim materijalom (sl. 6). Upravo na početku nađenog bedema sa šetnicom, tj. na njegovu spoju sa sjeverozapadnom kurtinom, pronađeni su ostaci izvornog ulaza u Tvrđavu Barone (sl. 7). Na tom je mjestu ulaz bio prikazan i na svim crtežima tvrđave. O ulazu na tom mjestu, okrenutom u smjeru Tvrđave sv. Ivana, precizno se govori i u putnim bilješkama austrijskog cara Franje I. iz 1818. godine.⁴⁰ Taj je ulaz bio veoma uzak i zavojit, a završavao je kamenim stubama kojima se spuštao na nižu kotu tvrđave, gdje su prema grafičkim prikazima bili objekti. Pronađeni ulaz predstavlja ulaz u tvrđavu iz završne graditeljske faze jer se njegov dio prepoznaje u strukturi vanjskog zida sjeverozapadne kurtine (sl. 8). Naravno, ulazna vrata morala su biti znatno viša od današnjeg stanja i dijelom su bila uklopljena u dio bedema u pokosu, a dijelom u zid kurtine, kako je to uobičajeno na bastionskim sustavima. Pronalazak unutarnjeg dijela

4 Ostatak obrambenog bedema i sjeverozapadna kurtina (snimio I. Glavaš, 2014.)
Remains of fortifications and northwest curtain wall (I. Glavaš, 2014)

5 Tvrđava Barone na crtežu Vincenza Coronellija (preuzeto iz: JOSIP ČUZELA, 2005.)
Barone Fortress in the drawing by Vincenzo Coronelli (JOSIP ČUZELA, 2005)

6 Presjek kroz nasip u sjeveroistočnom bedemu (snimio I. Glavaš, 2015.)
Cross-section through the embankment in the northeast bulwark (I. Glavaš, 2015)

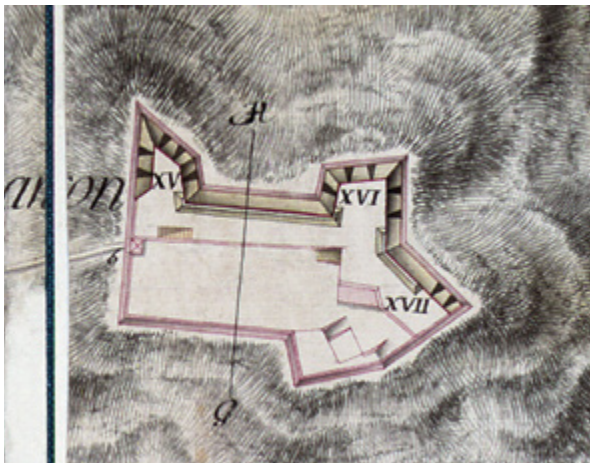
7 Ostaci izvornog ulaza Tvrđave Barone s unutarnje strane (snimio I. Glavaš, 2015.)

Remains of the original entrance to the Barone Fortress from the interior (I. Glavaš, 2015)

8. Ostaci izvornog ulaza u Tvrđavu Barone na vanjskom obrambenom bedemu (snimio I. Glavaš, 2018.)

Remains of the original entrance to the Barone Fortress on the exterior of the bulwark (I. Glavaš, 2018)

9. Crtež Tvrđave Barone Franje Zavoreca iz 1798. godine (preuzeto iz: JOSIP ČUZELA, 2005.)

Drawing of the Barone Fortress by Franjo Zavorec, 1798 (JOSIP ČUZELA, 2005)

ulaza u tvrđavu riješio je pitanje starosti otkopanog bedema sa šetnicom. Ulaz u tvrđavu sagrađen je tako da je prokopan bedem sa šetnicom, što nedvojbeno upućuje na to da bedem u to vrijeme nije više bio u funkciji. Teško je zamisliti da bi neki inženjer osmislio ulaz u tvrđavu koji presijeca obrambeni bedem na taj način. Dakle, od materijalnih ostataka arhitekture na Tvrđavi Barone jedino je s većom sigurnošću moguće interpretirati izvorni obrambeni bedem sa šetnicom, koji počinje od sjeverozapadne kurtine i ulaza u Tvrđavu Barone iz njezine završne faze. Taj obrambeni bedem sa šetnicom je ostatak onoga što se u povijesnim izvorima zove *ridotto del Baron* i što je u drugoj fazi Kandijskoga rata providur Antonio Bernardo pretvorio u pravu tvrđavu. To je izvedeno tako da su uglavnom porušeni i zatrpani ostaci *ridotta*, iako zbog izostanka sveobuhvatnih arheoloških iskapanja tvrđave nismo posve sigurni je li neki od zidova ili dio zida *ridotta* iskorišten kao obrambeni bedem nove tvrđave. Radovi ojačavanja nekadašnjeg *ridotta* bili su prilično opsežni i možemo pretpostaviti da je tvrđava površinom najmanje udvostručena. Nažalost, vrlo ograničeno arheološko iskapanje nije nam dopustilo da iz pronađenih fragmenata arhitekture rekonstruiramo točan izgled *ridotta del Baron*.

Unatoč činjenici da Coronelli, a poslije njega i Franjo Zavorec, crta grudobrane na sjeveroistočnom dijelu tvrđave, a prikazuje i topovske otvore, ostaci grudobrana nisu pronađeni (sl. 9). Teško je reći jesu li oni uklonjeni tijekom prilagodavanja tvrđave izletničkoj funkciji početkom 20. stoljeća. Na činjenicu da su grudobrani postojali, upućuje izvorni kordonski vijenac koji se vidi na sjeveroistočnoj kurtini i mjestimično na oba polubastiona (sl. 10). Što se tiče topovskih otvora, mišljenja smo da je i njihovo postojanje, kako to pokazuju grafike, vrlo upitno, jer nigdje izvana (ni na kurtini ni na polubastionima) nema naznake ostataka topovskih otvora. Osim toga, topovi u topovskim otvorima u odnosu na debljinu grudobrana, kako je prikazano na grafikama Coronellija i Zavoreca, zbog dimenzija nisu nikako na taj način mogli biti postavljeni unutar polubastiona. Na Tvrđavi Barone grudobran je bio izvorno vjerojatno vrlo uzak, možda samo metar ili metar i pol debljine, i sav ispunjen zemljom, što bi bilo opravdanje za to što u iskapanjima nisu nađeni nikakvi ostaci grudobrana. Naša pretpostavka je da je debljina grudobrana na grafičkim prikazima jedino točno naznačena na jugozapadnoj kurtini tvrđave okrenutoj prema Šibeniku. Na tom dijelu nije bilo potrebe za debljim grudobranom, a slična je situacija i na obližnjoj Tvrđavi sv. Ivana. Treba napomenuti da je općenito povjerenje u različite povijesne grafičke prikaze fortifikacija i njihova restauracija na temelju tih prikaza duboko pogrešna metoda. Samo letimičnim pogledom u primjerice Coronellijevu grafiku Tvrđave sv. Ivana, na kojoj sve grudobrane crta istih debljina zidova, i uvidom u stvarno stanje debljine grudobrana na tvrđavi, otkrivaju se opasnosti te metode. Arheološko i konzervatorsko

10. Ostaci kordonskog vijenca na bedemu i polubastionima (snimio I. Glavaš, 2015.)
Remains of cordon cornice on the bulwark and half-bastions (I. Glavaš, 2015)

istraživanje jedini je ispravan put u konzervatorsko-restauratorskim radovima na fortifikacijskim objektima jer se oni ni u čemu ne razlikuju od ostatka graditeljske baštine da bi se odstupilo od primjerenih metoda.

Materijalni nalazi na Tvrđavi Barone relativno su skromni. Odnose se uglavnom na metalne predmete vojnog naoružanja i opreme, ulomaka keramike i stakla. Neki nalazi kronološki se datiraju u širokom rasponu, s obzirom na dugu istovrsnu proizvodnju i upotrebu (puščana zrna), dok se neki dijelovi opreme mogu upotrebljavati dulje vremena. Najzanimljiviji nalaz su upravo tri olovna puščana zrna, kuglastog oblika, promjera 16-18 mm (T. 1: 1), a datiraju se od 15. do 19. stoljeća. Brojne su analogije za tu vrstu nalaza. Između ostalog, pronađeni su na Čanjevu,⁴¹ Velikom Taboru,⁴² na Ružica gradu,⁴³ Starom gradu u Varaždinu,⁴⁴ na burgu Vrbovec,⁴⁵ Starom gradu u Čakovcu, utvrdi u Zemuniku,⁴⁶ na utvrdama na području Mađarske⁴⁷ itd. Veličina kalibra na spomenutim lokalitetima varira, ali je promjer zrna u prosjeku od 15 do 18 mm. Uglavnom su izrađene od olova ili od željeza.⁴⁸

Ostruga pronađena u izbačenoj zemlji izrađena je od željeza (T. 1: 2). Oba kraka su sačuvana te su ravno postavljena u odnosu na trn. Na krakovima se nalaze dugmasta ispupčenja. Trn je kraći te je raskovan u obliku slova V, a iz tjemena se pruža prema dolje. Kotačić nije sačuvan,

kao ni mehanizam za zakopčavanje. Takvi se primjerci općenito rijetko pronalaze, a datiraju se od 15. do 16. stoljeća. Slične ostruge nalaze se u zbirci Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine.⁴⁹

Novovjekovno staklo često se pronalazi na arheološkim lokalitetima, posebno onim podvodnim, što je uglavnom rezultat istraženosti, a ne odraz realnog stanja. Najčešći pronalazak su boce koje se datiraju između 16. i 19. stoljeća. Razlikuju se po oblicima, tijelo im može biti oblog, ovalnog, četverokutnog i šesterokutnog presjeka. Ipak za tipološko i kronološko određivanje najvažniji su gornji dijelovi, tj. vrat i obod.⁵⁰ Pronađeni ulomak stakla iz Tvrđave Barone tamnozeleno je boje (T. 1: 3). Od boce je sačuvan dio kratkog vrata sa široko razvraćenim i ljevkastim obodom. Vjerojatno je imala četvrtast presjek tijela. Taj se ulomak može datirati od 17. stoljeća nadalje. Iako se ne može sa sigurnošću tvrditi, prema dostupnim analogijama velika je vjerojatnost da je proizvod izrađen na području istočne obale Jadrana, ali po uzoru na mletačku školu ili je pak na ta područja došao iz Italije.⁵¹ Slične boce pronađene su na području sjeverne Italije, zatim od Istre do Zadra te na južnom dijelu Jadrana, u brodolomu nedaleko od Dubrovnika i na području Crne Gore.⁵² Ovaj nalaz ulomka staklene boce, budući da se datira od 17. stoljeća, nudi nam čvršći kronološki okvir,

Tabla 1. Arheološki nalazi na Tvrđavi Barone (izradila A. Karadole, 2016.)
Archaeological finds at the Barone Fortress (A. Karadole, 2016)

T.1

s obzirom na to da je prva utvrda na tom mjestu sagrađena 1646. godine.

Od keramike su pronađeni ulomci posuda tipične novovjekovne glazirane keramike, među kojima treba spomenuti tzv. *slip ware* (*invetriata*), engobiranu graviranu

keramiku i majoliku. *Invetriata* je jednostavna olovno glazirana keramika.⁵³ Od nje na navedenom lokalitetu nalazimo tzv. *slip ware*⁵⁴ koji je zastupljen s nekoliko ulomaka (T. 1: 4). Uglavnom se radi o lončićima i zdjela, koji se mogu datirati od 16. do 20. stoljeća. Ta se

vrsta keramike proizvodila na području sjeverne i srednje Italije.⁵⁵ Engobirana keramika je ona vrsta keramike koju karakterizira sloj svijetle gline, odnosno engobe. Ona bi se nanosila na biskvit, a zatim bi se mogla i ukrašavati. Nakon toga bi se nanosila olovna glazura.⁵⁶ Na Baroneu su pronađeni uglavnom ulomci gravirane engobirane keramike (T. 1: 5). Na temelju pronađenih ulomaka zastupljeni su i otvoreni i zatvoreni oblici posuđa te su uglavnom slikani zelenom bojom. Najviše je pronađeno majolike. To je vrsta glazirane keramike koja ima neprozirnu kositrenu glazuru, koja se mogla ukrašavati.⁵⁷ Na utvrđi su zastupljeni ulomci vrčeva i zdjela (T. 1: 6 – 9). Oni s geometrijsko-vegetabilnim motivima uglavnom se datiraju u 16. i 17. stoljeće (T. 1: 8 i 9). Rađeni su u radionicama srednje Italije,⁵⁸ dok je ulomak vrča s motivom ptice izrađen u Abruzzu,⁵⁹ a datira se u 18. stoljeće (T. 1: 7).

Keramičkim materijalom dominiraju ulomci stolnog posuđa, različite profilacije, ukrašeni geometrijskim, vegetabilnim i životinjskim motivima. Većinom su uvezeni iz različitih radioničkih središta srednje i sjeverne Italije. Ostali materijal (staklo, metal) čine uglavnom nedijagnostički predmeti te predmeti novijeg postanka, nastali vjerojatno između dva svjetska rata. Keramički nalazi također potvrđuju da je lokacija na kojoj je sagrađena Tvrđava Barone tipična novovjekovna struktura, stoga ne iznenađuje izostanak bilo kakvih srednjovjekovnih materijalnih nalaza.

Zaključna razmatranja

Tvrđavu Barone barun Christoph Martin von Degenfeld na položaju Sv. Vid počeo je graditi u žurbi, na samom početku Kandijskoga rata 1646. godine, neposredno nakon gradnje Tvrđave sv. Ivana. Tvrđava Barone isprva je sagrađena kao manji utvrđeni položaj – *ridotto*. *Ridotto del Baron* bio je samo jedan u nizu manjih utvrđenih položaja unutar šibenskog fortifikacijskog sustava koji je dočekaio početak Kandijskoga rata i prvi osmanski napad. Od svih *ridotta* koji se spominju na grafičkim prikazima nastalim u prvim godinama Kandijskoga rata, posebice onom inženjera Namura, samo je *ridotto del Baron* izdignut na razinu tvrđave – *forte del Baron*. Vrijeme u kojem se to dogodilo je doba generalnog providura Antonija Bernarda

(1656. – 1660.), čiji je mandat u Dalmaciji obilježen velikim programom ojačavanja fortifikacija dalmatinskih gradova. Providur Bernardo zaslužan je, među ostalim, za važne zahvate na Tvrđavi sv. Ivana i za gradnju dvaju bastiona na istočnom dijelu šibenskih gradskih bedema. Nema nikakve sumnje da je *ridotto del Baron* postao tvrđava zbog svojega dominantnog strateškog položaja nad Šibenikom. Tvrđava Barone, naime, na koti je koja je tek nešto niža od one na kojoj je Tvrđava sv. Ivana. O tome da je upravo u doba mandata providura Bernarda *ridotto del Baron* pretvoren u Tvrđavu Barone, prije svega čitamo iz natpisa koji je nekad stajao nad ulaznim vratima u tvrđavu. Na natpisu piše da je providur Bernardo Tvrđavu Barone ojačao i učinio sigurnijom 1659. godine u petnaestoj godini Kandijskoga rata. Natpis je prvi objavio Galvani, a don Krsto Stošić je sačuvani dio prenio u Muzej grada Šibenika, gdje se i danas nalazi. U novopronađenoj grafičkoj mapi Vincenza Coronellija iz biblioteke Marciana postoji crtež i opis Tvrđave Barone, iz kojega je nedvojbeno da je tvrđava imala raniju, skromnu fazu. Ostaci *ridotto del Baron* potvrđeni su i u arheološkim iskapanjima. Iako su ona bila ograničenog karaktera, pronađen je dio bedema nekadašnjeg *ridotta* sa šetnicom. Taj bedem nije bio ispunjen zemljom, što bi se očekivalo od tipičnog bastionskog sustava trajnijih karakteristika. Na mjestu na kojem ostaci bedema sa šetnicom dodiruju sjeverozapadnu kurtinu tvrđave, pronađeni su ostaci izvornog ulaza u Tvrđavu Barone iz njezine završne faze. Ulaz je pronađen upravo na mjestu na kojem se i očekivao, s obzirom na povijesne crteže i ostatke ulaza na vanjskom plaštu bedema. Ulaz je presijecao pronađene ostatke bedema sa šetnicom, što dokazuje da je taj bedem dio prve faze, kad je na tom mjestu postojao samo *ridotto del Baron*. S obzirom na ograničena arheološka istraživanja Tvrđave Barone, nažalost nije bilo moguće rekonstruirati izgled prethodne utvrde *ridotto del Baron* niti je bilo moguće potvrditi lokaciju vojnih objekata na tvrđavi koji su zasigurno postojali, o čemu svjedoče i svi grafički prikazi tvrđave. Također tijekom arheoloških iskapanja nisu pronađeni tragovi postojanja topovskih otvora u polubastionima ili kurtini Tvrđave Barone, iako se vide na nekim povijesnim prikazima. ■

Bilješke

1 O bastionskom sustavu šibenskih fortifikacija 17. stoljeća vidi: ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 181–183.
2 O tome vidi: ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 91–92.
3 FRANJO DIFNIK, 1986., 98.
4 KRSTO STOŠIĆ, 5.
5 ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 182. Difnik piše da je tvrđava tek poslije, dakle nakon Degenfeldova odlaska iz Dalmacije, nazvana Barone. (FRANJO DIFNIK, 1986., 98) O barunu Degenfeldu vidi: FRANJO DIFNIK, 1986., 65 i bilj. 95.

6 Karte šibenskih fortifikacija na kojima je prikazana Tvrđava Barone vidi kod: JOSIP ČUZELA, 2005.

7 MAXIMILIAN DE TRAU, 1805., 11–14. Jedini primjerak rukopisa čuva se u Narodnoj biblioteci Srbije u Beogradu. O značenju priručnika Maximiliana de Trauxa za povijest Dalmacije, nekadašnje mletačke Albanije i njihovih fortifikacija, vidi više: ANDREJ ŽMEGAČ, 2016., 199–208.

8 MAXIMILIAN DE TRAU, 1805., 11–12.

9 MAXIMILIAN DE TRAU, 1805., 12.

- 10** IVAN PEDERIN, 1983., 196, 199.
- 11** KRSTO STOŠIĆ, 6.
- 12** Isto.
- 13** Isto.
- 14** Knjiga je koncipirana kao monografija o šibenskim fortifikacijama, ali najmanje informacija pruža o fortifikacijskim preinakama kasnosrednjovjekovnih bedema u ranom novom vijeku te o gradnji bastiona i tvrđava tijekom 17. stoljeća. Toj temi posvećeno je tek nekoliko stranica na kraju knjige.
- 15** JOSIP ĆUZELA, 2005., 99.
- 16** FEDERICO ANTONIO GALVANI, 1884., 33.
- 17** KRSTO STOŠIĆ, 6.
- 18** Za obnovu Tvrđave Barone postoji konzervatorski elaborat *Tvrđava Šubićevac – il Barone* autora Josipa Ćuzele i Živane Stošić iz 2004. godine, koji je autorima ovoga rada nažalost bio dostupan samo u elektroničkoj formi. Konzervatorski elaborat nema datacije pa smo vrijeme nastanka pretpostavili prema vremenu nastanka tekstualne datoteke. Tekstualni dio elaborata nema ni paginacije. Konzervatorski elaborat je podijeljen na tri dijela: povijesni dio, analizu postojećeg stanja i konzervatorske smjernice za uređenje tvrđave. Prema tadašnjim spoznajama, elaboratom su određene samo istraživačke sonde na pojedinim pozicijama na Tvrđavi Barone.
- 19** FRANJO DIFNIK, 1986., 98.
- 20** Isto, 86.
- 21** FEDERICO ANTONIO GALVANI, 1884., 33.
- 22** KRSTO STOŠIĆ, 6.
- 23** Jedina dosad uočena Galvanijeva nepreciznost u prepisivanju natpisa na kamenim spomenicima Šibenika tiče se natpisa na zvoniku crkve sv. Ivana, koji je ionako teško dostupan.
- 24** JOSIP ĆUZELA, 2005., 99–100.
- 25** ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 86.
- 26** Isto, 182.
- 27** *Ridotto, ridotta* ili *redoubt* je manja utvrda ili privremeni utvrđeni položaj. O *ridottu* vidi: JEAN DENIS LEPAGE, 2009., 115–117.
- 28** ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 99.
- 29** Vidi prikaz Šibenika Giovannijski di Namura u: URL= http://www.internetculturale.it/jmms/iccuviewer/iccu.jsp?id=mag_GEO0025620&mode=all&teca=GeoWeb+++Marciana (25. svibnja 2018.). Na Namurovu crtežu Šibenika pri dnu desno ispod mjerne trake nalazi se njegov potpis: *Giovanni di Namur Holandese fecit 1646*.
- 30** FRANJO DIFNIK, 1986., 102, 152.
- 31** STEFANO TOSATO (ur.), 2014., 153.
- 32** Grafička mapa nalazi se na internetskoj adresi URL = http://iccu01e.caspur.it/ms/internetCulturale.php?id=mag_GEO0014751&teca=GeoWeb+++Marciana (25. svibnja 2018.) Više o toj grafičkoj mapi vidi: IVO GLAVAŠ, 2015., 93–95.
- 33** O Coronellijevim grafičkim mapama (izolarijima) i njihovom nastanku vidi: ANTE BLAČE, 2014., 239–250.
- 34** SERTONACO ANTICANO, 1649., 197.
- 35** O inženjeru Magliju i njegovoj ulozi u obrambenim naporima Venecije početkom Kandijskoga rata u Dalmaciji detaljno vidi kod: JOSIP PAVIĆ, 2017., 137–142.
- 36** ASV, Disp. Rett. Dalm., fol. 51.
- 37** O brojnim manjim utvrdama u fortifikacijama Šibenika početkom Kandijskoga rata jedan od autora ovoga rada, Josip Pavić, napisao je rad *From ridotto to forte – Barone Fortress in Šibenik* koji će postati dio zbornika redovitoga godišnjeg skupa FORTMED (od 18. do 20. listopada u Torinu).
- 38** O vojničkom položaju Šibenika kako ga tijekom 16. stoljeća vide različiti mletački dužnosnici i opasnosti da neprijatelj preuzme uzvisine iznad Šibenika i odatle topovima gađa grad, vidi: ANDREJ ŽMEGAČ, 2009., 91–95.
- 39** IVAN PEDERIN, 1983., 199.
- 40** Isto.
- 41** ROBERT ĆIMIN, 2008., 199, sl. 5, tabla 2: 1-23; IVANA HIRSCHLER, VINKO MADIRACA, 2011., 233.
- 42** IVANA HIRSCHLER, VINKO MADIRACA, 2011., 232–233.
- 43** MLADEN RADIĆ, ZVONIMIR BOJČIĆ, 2004., 153, kat. 282: a–e.
- 44** MARINA ŠIMEK, 2008., 24, 30, 38.
- 45** TATJANA TKALČEC, 2010., 98, 191, T. 33: 521–523.
- 46** KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, 2016., 40, 60, t. 93, sl. 3.
- 47** ROBERT ĆIMIN, 2008., 199.
- 48** ROBERT ĆIMIN, 2008., 199; KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, 2016., 40, 60.
- 49** MIRSAĐ SIJARIĆ, 1996./2001., 323.
- 50** LUKA BEKIĆ, 2014., 7–8.
- 51** Isto, 9–10.
- 52** LUKA BEKIĆ, 2014., 53–54, 86–88; LUKA BEKIĆ, 2014. a, 243–244.
- 53** KARLA GUSAR, 2010., 32; KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, 2016., 27.
- 54** KARLA GUSAR, 2010., 39, 44. *Slip ware* je vrsta *invetriate*, gdje se oslikavanje izvodi engobom.
- 55** KARLA GUSAR, 2010., 44.
- 56** KARLA GUSAR, 2010., 49; KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, 2016., 28.
- 57** KARLA GUSAR, 2010., 107; KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, 2016., 31.
- 58** KARLA GUSAR, 2010., 166, 173–174.
- 59** Isto, 177, 184.

Izvori

Archivio di Stato di Venezia (dalje ASV), Senato, Dispacci, Rettori Dalmazia (dalje Disp. Rett. Dalm.)
SERTONACO ANTICANO, *Frammenti Istorici Della Guerra in Dalmazia*, Venezia, 1649.

FRANJO DIFNIK, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, Split, 1986.

Literatura

- LUKA BEKIĆ, *Novovjekovno staklo iz podmorja Istre i Dalmacije*, Zadar, 2014.
- LUKA BEKIĆ, *Luka Veštar - Der Hafen von Veštar*, Zadar, 2014. a ANTE BLAČE, Eastern Adriatic Forts in Vincenzo Maria Coronelli's Isolario Mari, Golfi, Isole, Spiagge, Porti, Citta..., *Annales, Series Historia et Sociologia*, 24 (2014.), 239–252.
- ROBERT ČIMIN, Metalni nalazi s utvrde Čanjevo, *Utvrdna Čanjevo, istraživanja 2003–2007*, (ur.) Luka Bekić, Visoko, 2008., 197–234.
- JOSIP ČUZELA, *Šibenski fortifikacijski sustav*, Šibenik, 2005.
- JOSIP ČUZELA, ŽIVANA STOŠIĆ, *Tvrđava Šubičevac – il Barone*, konzervatorski elaborat, Šibenik, 2004.
- FEDERICO ANTONIO GALVANI, *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. II., Venezia, 1884.
- IVO GLAVAŠ, Šibenska tvrđava sv. Mihovila u Kandijском ratu, *Portal, godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, 6 (2015.), 93–98.
- KARLA GUSAR, *Kasnosrednjovjekovna i novovjekovna glazirana keramika na širem zadarskom području*, doktorska disertacija, Zadar, 2010.
- KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ, *Utvrdna u Zemunik Donjem u srednjem i novom vijeku*, Zadar, 2016.
- IVANA HIRSCHLER, VINKO MADIRACA, Arheološko istraživanje unutrašnjosti prizemlja kule „C“ dvora Veliki Tabor, *Portal, godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, 2 (2011.), 223–237.
- JEAN DENIS LEPAGE, *Vauban and the French Military Under Louis XIV: An Illustrated History of Fortifications and Strategies*, Jefferson, 2009.
- JOSIP PAVIĆ, Inženjer Magli i njegova (ne)vidljiva šibenska utvrda, *Osvit*, 2 (2017.), 137–144.
- IVAN PEDERIN, Car Franjo I. o Šibeniku u svom putnom dnevniku iz 1818. godine, *Radovi Zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 29/30 (1983.), 179–206.
- MLADEN RADIĆ, ZVONIMIR BOJČIĆ, *Srednjovjekovni grad Ružica*, katalog izložbe, Osijek, 2004.
- MIRSAD SIJARIĆ, Kasnosrednjovjekovne mamuze iz zbirke Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, 48–49 (1996./2001.), 300–346.
- KRSTO STOŠIĆ, *Tvrđava Šubičevac*, rukopis, Šibenik
- MARINA ŠIMEK, Arheologija bedema i otkopa, *Iz srednjega u novi vijek, varaždinski Stari grad i projekt Bastion*, katalog izložbe, Varaždin, 2008., 19–52.
- TATJANA TKALČEC, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome, deset sezona arheoloških istraživanja*, Zagreb, 2010.
- STEFANO TOSATO (ur.), *Fortezze veneziane dall'Adda all'Egeo. Le difese della Repubblica di Venezia nei disegni della Biblioteca Comunale di Treviso (secoli XVI–XVIII)*, Venezia, 2014., 153.
- MAXIMILIAN DE TRAU, *Festungen Dalmatiens und Albaniens nebst verliegenden Inseln, und Beschreibung*, rukopis, Zadar, 1805.
- DASEN VRSALOVIĆ, Kasnosrednjovjekovne ostruge u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Starohrvatska prosvjeta*, 8–9 (1963.), 151–169.
- ANDREJ ŽMEGAČ, *Bastioni jadranske Hrvatske*, Zagreb, 2009.
- ANDREJ ŽMEGAČ, Priručnik za Dalmaciju: De Trauxov opis iz 1805., *Ars Adriatica*, 6 (2016.), 199–208.

Summary

Ivo Glavaš, Ana Karadole, Josip Pavić

BARONE FORTRESS ABOVE ŠIBENIK

Barone Fortress is located at the strategic position of St. Vitus above the city of Šibenik, almost a hundred metres above sea level. It was built at the beginning of the War of Candia in 1646, immediately after St. John's Fortress. The Barone Fortress and St. John's Fortress, along with the Bernardo bastion and St. Catherine's bastion in the eastern part of the Šibenik city walls, made up the core of the 17th-century fortifications. Baron Christoph Martin von Degenfeld, General of the Republic of Venice, initially built it as a small fort – a *ridotto*. *Ridotto del Baron* was only one in a series of smaller forts that were part of Šibenik's fortifications at the beginning of the War of Candia. However, only the *ridotto del Baron* was fortified to become a real stronghold – *forte del Baron*. This was the work of *Provveditore Generale* (Governor-general) Antonio Bernardo, who built a real fortress in that location in 1659, mentioned in the inscription above the entrance to the fortress. Part of the inscription has been preserved and is kept at the Šibenik City Museum. In the newly

discovered atlas of Vincenzo Coronelli from the *Biblioteca Nazionale Marciana* (National Library of St Mark's), there is a drawing and a description of the Barone Fortress where an earlier, smaller phase can clearly be seen. The reason *ridotto del Baron* became a fortress is certainly its dominant strategic position above Šibenik, a little below St. John's Fortress. Although archaeological excavations were limited, they confirmed the existence of a previous smaller fort at the location of the present Barone Fortress. Part of the bulwark with a promenade of the old *ridotto del Baron* was discovered along with the remains of the original entrance to the Barone Fortress from its final phase. The entrance was in the place where it was expected to be found, given historical drawings and remains of the entrance to the external mantle of the bulwark. The entrance cut across the remains of the bulwark of the older fort, which undoubtedly proves that it was part of the first phase when *ridotto del Baron* was the only fort in that location. Archaeological excavations of the Barone

Fortress were limited, so it is not possible to reconstruct the appearance of the previous *ridotto del Baron* fort. The location, size and characteristics of the military facilities which were part of the Fortress also cannot be confirmed, even though they can be seen on all the drawings of the Fortress. During archaeological excavations, no traces of

embrasures were found in the half-bastions or the curtain wall of the Barone Fortress, although they can be seen on some historical depictions of the Fortress.

KEYWORDS: *Barone Fortress, Baron Degenfeld, St. Vitus position, ridotto del Baron, War of Candia, Antonio Bernardo*